

Sistec årsrapport 2022

Sistec AB övervakar och registrerar kontinuerligt trender och volymer kring de falska identitetshandlingar som vi upptäcker. Detta hjälper oss att se vilka typer av dokument vi behöver hålla ögonen på.

I denna rapport lyfter vi fram de trender vi har sett under 2022. Siffrorna är hämtade från de kontroller vi har utfört för våra kunder som använder sig av våra Right to Work-relaterade tjänster.

Grunden i vårt Right to Work-koncept är att säkerställa individens identitet och dennes rätt till arbete och vistelse i Sverige. Right to Work-konceptet kan med fördel appliceras på andra områden som exempelvis tecknande av avtal, kontroll av körkortsbehörigheter och utthyrning av bostäder och lokaler.

Nedan presenteras vad vi har lärt oss och vad man kan hålla utkik efter när man kontrollerar ID-handlingar under 2023 och framåt.

Vilka var de vanligaste formerna av falska dokument 2022?

Tidigare år har pass utgjort den största gruppen av falska dokument vi upptäckte i våra kontroller, följt av nationella ID-kort. För 2022 ser vi en anmärkningsvärd förändring: Pass och nationella ID-kort, som utgjorde 100% av de falska dokumenten 2021, minskade till 21 % av det totala antalet avslöjade förfalskningar under 2022. Omvänt ökade antalet falska arbets- och uppehållstillstånd jämfört med 2021. Totalt utgör EU-tillstånden 79 % av alla falska dokument 2022.

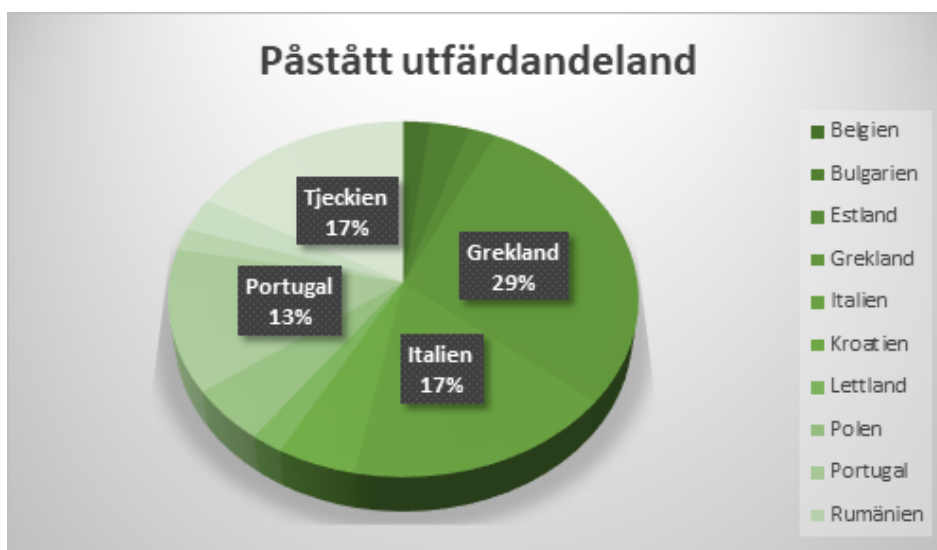
Den trend vi sett under hela det gångna året är att man använder sin riktiga identitet (passet) men uppvisar falskt EU-tillstånd, inte sällan med status "Varaktigt bosatt inom EU". De falska pass och nationella ID-kort vi upptäckt är uteslutande uppbyggda på falska identiteter. Några av de falska identiteter vi avslöjat har även registrerade samordningsnummer, vilket tyder på att man försöker bygga upp en ny legend i Sverige. Orsaken till användandet av falska identiteter är inte sällan kopplat till kriminalitet, spionage eller terrorism.

Ett urval av alla falska arbets- och uppehållstillstånd som vi avslöjat under 2022.

Vilket var det vanligaste påstådda utfärdandelandet av falska dokument 2022?

Av de falska dokument vi upptäckt har vi i 80% av fallen lyckats fastställa den rätta identiteten. Vi ser att det framför allt rör sig om så kallade tredjelandsmedborgare, alltså personer hemmahörande utanför EU/EES/Schengen.

Att EU:s gränsländer Grekland, Italien och Portugal toppar listan är ingen egentlig överraskning. Förfalskare i dessa länder har lång erfarenhet av att tillverka falska EU-dokument åt personer som flytt från Afrika och Mellanöstern. Grekland fick ett uppsving i och med den stora flyktingvågen 2015, vilket verkar visa sig i statistiken ovan.

Vad kostar falska ID-handlingar och arbetstillstånd?

Ingen av de personer vi avslöjat med falska dokument vill svara på våra frågor om var de köpt dem eller vad de kostade. Det har vi i stället fått läsa oss till i förundersökningsprotokoll och domar. Ett uppehållstillstånd som "Varaktigt bosatt i EU" betingar normalt cirka 8000 kronor och tillverkas ofta i det EU-land som anges på kortet.

Ett intressant fall avslöjades under sommaren 2022 i ett samarbete mellan spansk och turkisk polis. Spanska kriminella hade satt i system att genom reklam i sociala medier sälja falska dokument. Kunden fick skicka in personuppgifter och betala hälften i förskott, därefter tillverkades dokumentet i Turkiet. När tillverkningen var klar fick kunden ett foto på handlingen och när resterande belopp betalats skickades handlingen per post. Vid polisens husrannsakan framkom följande prislista:

Produkt	Pris i Euro
Pass	1000
Uppehållstillstånd (Residencia)	750
Schengenvisum	500
Körkort	350

Tidöavtalets påverkan på skuggsamhället

Tidöavtalet offentliggjordes 14 oktober 2022. Inför regeringsbildningen kom Kristdemokraterna, Liberalerna, Moderaterna och Sverigedemokraterna överens om ett antal punkter för att moderaten Ulf Kristersson skulle kunna släppas fram som statsminister.

Den fjärde punkten i avtalet stipulerar att det ska ske ett skifte i den svenska migrationspolitiken. Bland reformerna vill man bland annat kunna återkalla uppehållstillstånd i fler fall och förstärka den inre utlänningskontrollen. Man vill också i högre grad utvisa personer med bristande vandel eller avsaknad av uppehållstillstånd.

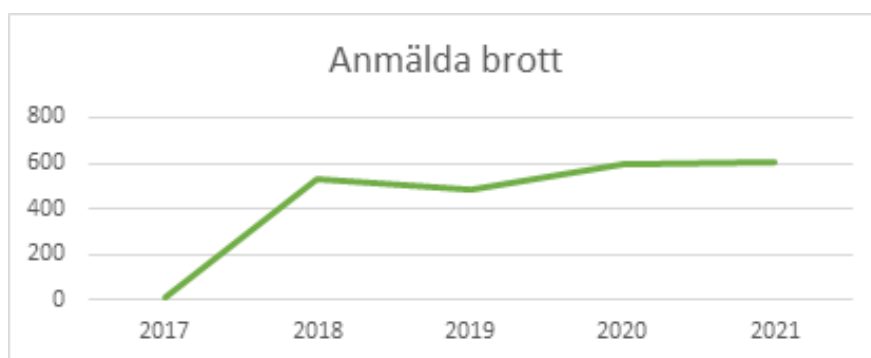
Sedan Tidöavtalet blev känt har vi noterat en liten ökning av antalet personer som är väl etablerade i samhället, men uppenbarligen inte gjort rätt från början. Ett exempel är en man som uppvisade ett äkta pass från Irak, men inte kunde visa ett arbets- eller uppehållstillstånd. Han tog hastigt tjänstledigt ett par månader från sin mångåriga arbetsplats. När han kom tillbaka kunde han för oss och arbetsgivaren uppvisa ett LMA-kort utfärdat av Migrationsverket. Han hade högst troligt insett problematiken och därför löst sitt problem genom att söka asyl i Sverige. Arbetsgivaren insåg då vad det hade kunnat

kosta dem i tid, pengar och varumärkesförlust om detta hade upptäckts av myndigheterna vid en kontroll.

Vi har även i närtid sett exempel på flera personer som är folkbokförda, har personnummer, har BankID och talar flytande svenska, men uppvisar dokument som visar att de är asylsökande.

Förändring av Polismyndighetens tillämpning av Utlänningslagen

Vid sökning i Brottsförebyggande rådets (Brå) databas över antalet anmälda "Brott mot utlänningslagen, Har utlänning anställd som inte har rätt att vistas i Sverige eller saknar arb.tillst. (5 §)" ses en svag ökning de senaste åren över hela landet:

En av förklaringarna kan vara att Stockholmspolisen för några år sedan började göra arbetsplatsinspektioner specifikt mot restauranger, barer, frisörsalonger och tatueringsstudios som hade kopplingar till kriminella nätverk.

Arbetet visade sig framgångsrikt och modellen spreds sakteliga över landet och över flera branscher. Syftet var egentligen inte att få företrädare dömda för brott utan att komma åt företagets ekonomi.

Genom att ha en person anställd som inte har rätt att arbeta riskerar företaget att få betala ett prisbasbelopp för var tredje månad man haft personen anställd, en praxis som domstolarna mer eller mindre genomgående tillämpar sedan en tid i denna typ av mål.

Statistik från Gränspolisens visar att Polismyndigheten de senaste tre åren genomfört ungefär 2000 arbetsplatsinspektioner per år. Antalet tredjelandsmedborgare som upptäcks utan tillstånd ligger hyfsat konstant på cirka 500 per år. Inspektionerna genomförs nästan uteslutande på de arbetsplatser som bedömts ha hög risk för svart arbetskraft eller människoexploatering; byggarbetsplatser, restauranger och verkstäder.

Förändring av domstolarnas tillämpning av Utlänningslagen

Vid genomläsning av det sista kvartalets tingsrättsdomar 2022 framgår att den svenska naiviteten ofta lyser igenom. Trots att media och politiker de senaste åren talat om arbetslivskriminalitet och skuggsamhälle, tror många företagare ofta att ett svenskt personnummer är en garanti för att deras anställda får jobba.

Jag har betalat skatt och sociala avgifter till Skatteverket, de har inte sagt något.

- Enskild firma där innehavaren dömdes att betala 2000 kronor i böter för brott mot Utlänningslagen och att den enskilda firman fick betala 48 300 kronor i särskild avgift till staten.

Jag visste på grund av samarbetet med det andra bolaget att NN hade lönekonto, A-skatt och var upptagen på konkursbolagets lönelistor. Jag visste också att NN fått jobba kvar sedan kontroll av arbetstillstånd skett i det andra bolaget. NN hade även id-kort. Någon kontroll gjordes inte med Migrationsverket.

- Aktiebolag där företrädare dömdes för brott mot Utlänningslagen till 45 000 kronor i böter. Företaget ålades att betala 96 600 kronor i särskild avgift till staten.

Genom att inte kontrollera med Migrationsverket eller annan myndighet att NN hade rätt att arbeta i Sverige med finskt uppehållstillstånd och genom att låta NN arbeta i företaget under Migrationsverkets handläggningstid fram till den 25 november 2020 borde företagens företrädare ha förstått att arbetstillstånd saknades.

- Aktiebolag där företrädare dömdes för brott mot Utlänningslagen till 12 500 kronor i böter. Företaget ålades att betala 94 600 i sanktionsavgift.

Andra företag är mer uppenbart medvetna om att de gjort fel och skyller på att personerna provjobbat några timmar utan ersättning eller att personen inte var inte anställd, han var bara där för att umgås.

Ett par företag har gjort rätt, men ändå dragits inför skranket av polis och åklagare. Detta beror på undantaget i Utlänningsförordningen (2006:97) Kap 5 2§ p. 4:

För den tid det tillfälliga arbetet pågår för en utlänning som är bosatt i en EES-stat men inte är EES-medborgare eller medborgare i Schweiz, om utlänningen har rätt att arbeta och vistas i det landet och är anställd vid ett företag i det landet och för företagets räkning ska arbeta tillfälligt i Sverige i samband med en entreprenad eller liknande.

I båda fallen har det rört sig om tredjelandsmedborgare som varit bosatta i EU-länder, haft arbetstillstånd där och utstationerats till Sverige för en kortare tid genom företag verksamma i respektive EU-land. Först i domstol har det klargjorts att alla kontrakt, papper

och tillstånd varit i sin ordning. Det är väldigt olyckligt för de drabbade företagen vars varumärke skadats för en tid framöver, bortsett från den rent ekonomiska förlusten under utredningstiden och rättegången. Att inte ens de rättsvårdande instanserna kan avgöra redan från början om det är rätt eller fel visar hur svårmanövrerad utlänningslagstiftningen är.

Genomgången av domarna visar också att inte ens det offentliga kommer undan; ett fåtal kommuner har ertappats med hemtjänst, skol- eller städpersonal utan giltiga arbetstillstånd.

Totalt har landets tingsrätter under sista kvartalet 2022 dömt aktiebolag, enskilda firmor, handelsbolag och kommuner till att betala närmare 2 500 000 kronor i böter och sanktionsavgifter. Det högsta beloppet är en enskild firma som ålagts 190 400 i sanktionsavgift, eftersom det vid en arbetsplatsinspektion påträffades ett flertal personer utan arbetstillstånd. Den enda kontrollen innehavaren hade gjort var att titta på individernas ID-kort från Skatteverket.

Ett fåtal av domarna överklagades, men respektive hovrätt meddelade inte prövningstillstånd. Därmed står domarna och beloppen fast, samtliga domar har i skrivande stund vunnit laga kraft.

Förändring av Migrationsverkets kontroller av pass

Sedan 1 november 2022 har Migrationsverket skärpt sina rutiner för kontroll av pass i samband med ansökan om uppehållstillstånd. Det gäller vid första ansökan och vid ansökan om förlängning, om passet inte har kontrollerats tidigare.

Bakgrunden till de förändrade rutinerna är Riksrevisionens granskning av Migrationsverket från 2021, där man fann brister i kontrollerna främst hos utlandsmyndigheterna (ambassader och generalkonsulat). Kunskapen om dokumentgranskning var alldeles för låg och baserades ofta på inskickade papperskopior eller foton av olika dokument. Beslutsfattande handläggare i Sverige litade till fullo på att kontrollen utomlands var hundra procentig, men i många fall hade ingen svensk myndighetspersonal träffat sökanden personligen och validerat dokumentens äkthet innan arbets- och uppehållstillstånd utfärdades.

En översyn av det rättsliga läget ledde till slutsatsen att passet alltid måste kontrolleras vid ett personligt besök för att uppfylla lagkraven. Det räcker alltså inte längre att handläggaren tittar på en papperskopia eller en skannad bild av passet.

Vad kan jag göra för att skydda mig?

Som vår egen statistik visar bör man först och främst bekanta sig med vilka arbets- och uppehållstillstånd som är godkända för arbete i Sverige, kanske också lära sig några av de vanligaste säkerhetsdetaljerna på dem.

- Lita inte på körkort eller Skatteverkets ID-kort som enda ID-handling.
- Efterfråga giltigt pass eller nationellt ID-kort och jämför personuppgifterna på alla handlingar.
- Kontrollera med Skatteverket att det uppgivna person- eller samordningsnumret är registrerat och aktivt samt att det stämmer med personuppgifterna i passet.
- Kontakta Migrationsverket för att säkerställa rätten till arbete. Även om de flesta uppgifter omfattas av sekretess borde de i vart fall kunna svara ja eller nej på om personen får arbeta eller inte. För att vara riktigt säker kan man, med hjälp av fullmakt, begära ut mer uppgifter om det bedöms vara nödvändigt.
- Har man en anställd som är asylsökande bör status kontrolleras gällande så kallad AT-UND var tredje månad.

Vad händer framöver?

För att förbereda oss inför det kommande året har all vår personal nyligen genomgått en repetitionsutbildning i hur man avslöjar falska dokument.

Prognosen tyder på att vi under 2023 kommer att se fler förfalskade arbets- och uppehållstillstånd. Eventuellt kommer vi även att se en ökning av antalet väletablerade personer som efter många år i Sverige plötsligt blir asylsökande.

Vi har noterat en svag ökning av olika EU-handlingar som ger sken av att individen har rätt att vistas och arbeta i Sverige. Vanligast är de italienska ID-korten som utfärdas till icke-medborgare, de är förvillande lika de som utfärdas till italienska medborgare. Det enda som skiljer dem åt är givetvis uppgift om medborgarskap samt texten "NON VALIDA PER L'ESPATRIO" (ej giltigt för resor utomlands).

ID-kort utfärdat för italiensk medborgare.

Med jämna mellanrum ser vi också de spanska uppehållskorten märkta "Extranjeros" (Utlänningar). De tillkom efter en lagändring 2009 i syfte att rensa upp i skuggsamhället. Genom dessa uppehållsrelaterade handlingar gavs papperslösa en möjlighet att registrera sig för att få ökade sociala rättigheter och möjlighet till en vit, skattad inkomst. De utfärdas i olika färger och för olika kategorier (exempelvis arbete, asylsökande eller studier), alla märkta "Extranjeros". Värt att hålla i minnet är att de är giltiga endast i Spanien, inte i resten av EU.

Spansk uppehållsrelaterad handling, endast giltig i Spanien.

Visa D, en visering som klistras fast i passet har också seglat upp under 2022:

Exempel på visering utfärdad av Estland.

Under hösten mötte vi fyra medborgare från Belarus vid en kontroll på en större arbetsplats i Sverige. Endast en av dem kunde uppvisa ett arbets- och uppehållstillstånd från EU, resten hänvisade till sina Visa D i passen. Vi kunde snabbt klarlägga att de tre individerna med Visa D inte hade rätt att arbeta i Sverige. Visa D ger under en begränsad tid, oftast tre månader, tredjelandsmedborgare rätt att resa fritt inom EU. Däremot får de endast arbeta i det land som utfärdat viseringen, i detta fall Estland.

Slutsats

Många företag vill göra rätt och känner inte igen sig i debatten om arbetslivskriminalitet, där företag medvetet använder sig av lönedumpning genom utnyttjade av arbetstagare som inte har rätt att arbeta.

Samtidigt ser vi att rekryterande chefer och HR-personal hos svenska arbetsgivare ofta saknar kunskap och utbildning i dokumentgranskning, validering av identitet och säkerställande av rätten till arbete. Detta är givetvis något som bedragare räknar med och de anpassar hela tiden sitt tillvägagångssätt för att etablera utsatta människor på den svenska arbetsmarknaden.

Trendskiftet från falska pass till förfalskade arbets- och uppehållstillstånd beror sannolikt på flera faktorer. Dels är falska arbets- och uppehållstillstånd billigare att tillverka och kan således erbjudas till en större målgrupp eftersom marknadspriset är lägre. Brukaren kan även gå direkt ut på arbetsmarknaden med hjälp av sitt falska arbets- och uppehållstillstånd, och behöver således aldrig registrera sig hos svenska myndigheter. Detta kan vara en reaktion på myndigheternas skärpta passkontroller men även ett sätt för kriminella att bredda sin marknad; från flyktingar till samhällets redan växande skuggsamhälle.

Företag och HR-avdelningar bidrar vid felaktiga anställningar till arbetsmarknadskriminalitet. Man riskerar i och med det företagets rykte samt böter och sanktionsavgifter. Vår rekommendation är därför att man tar hjälp i sina manuella dokumentkontroller och inte bara nöjer sig med uppvisade handlingar eller, än värre, foton på handlingar. Det är lätt att göra rätt, bara man gör rätt från början.

Polisen, Arbetsmiljöverket, Skatteverket, Migrationsverket och en rad andra myndigheter har det senaste åren påbörjat åtgärder för att angripa arbetsmarknadskriminaliteten. Svenska arbetsgivare skulle kunna vara till stor hjälp i det här arbetet genom att endast anställa personal efter säkerställande av identitet och rätt till arbete.